

Юрчишин В. М.,

д-р юрид. наук, доцент,
завідувач кафедри кримінальної юстиції
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІЮ ОБВИНУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Публікація присвячена функції підтримання обвинувачення прокурора у кримінальному судочинстві. Досліджується функція підтримання прокурором публічного обвинувачення в суді. Доводиться необхідність приведення термінів норм Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про прокуратуру» (про функції) до відповідних термінів, що передбачені ст. 131-1 Конституції України.

Ключові слова: прокурор, публічний, приватний і державний обвинувач, судовий розгляд, суд.

Публикация посвящена функции поддержания обвинения прокурора в уголовном судопроизводстве. Исследуется функция поддержания прокурором публичного обвинения в суде. Доказывается необходимость приведения терминологии норм Уголовного процессуального кодекса Украины и Закона Украины «О прокуратуре» (о функциях) в соответствии с терминологией, предусмотренной ст.131-1 Конституции Украины.

Ключевые слова: прокурор, публичный, частный и государственный обвинитель, судебное разбирательство, суд.

The publication is devoted to the function of the prosecutor in criminal proceedings. The function of prosecuting public prosecution in court is investigated. There is a need to bring the terms of the Criminal Procedural Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On

the Prosecutor's Office" (on the functions) to the relevant terms stipulated in Article 131-1 of the Constitution of Ukraine.

Keywords: public prosecutor, public, private and state prosecutor, trial, court.

Постановка проблеми. У чинному процесуальному законі не визначено природу, кількість та зміст кримінальних процесуальних функцій, що виконує кожний владний суб'єкт у досудовому розслідуванні. Зазначене не сприяє підвищенню ефективності досудового розслідування й зумовлює нагальну потребу здійснення наукових досліджень з проблем визначення комплексу кримінальних процесуальних функцій кожного владного суб'єкта в досудовому розслідуванні. Вони мають бути спрямовані на розв'язання зазначених проблем і надати законодавцеві теоретично обґрунтовані висновки й пропозиції щодо подальшого вдосконалення правового регулювання реалізації функцій владними суб'єктами досудового розслідування. Викладене стосується й функцій одного з ключових суб'єктів досудового розслідування – прокурора, який має широкі повноваження щодо процесу розслідування та використання його результатів у судовому засіданні.

Аналіз дослідження даної проблеми. Значний внесок у вивчення проблем реалізації прокурором функцій у кримінальному судочинстві зробили сучасні українські науковці: Ю. П. Аленін, І. В. Басиста, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, Л. Р. Грицаєнко, І. В. Гловюк, В. Г. Гринюк, Ю. М. Грошевий, В. Г. Лукашевич, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, М. І. Мичко, В. Т. Нор, В. П. Півненко, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, Г. П. Серeda, В. М. Стратонов, В. В. Сухонос, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, О. Г. Яновська та ін.

Метою даної статті є дослідження функції публічного обвинувачення і її імплементація в норми КПК України та у Закон України «Про прокуратуру».

Виклад основного матеріалу. За юридичним значенням усі нормативно-правові акти щодо функціональної діяльності прокурора у кримінальному судочинстві, як власне і акти з інших питань, відрізняються між собою переважно тим, який державний орган їх прийняв і в якому порядку. Найвище місце в

цій ієрархічній системі належить Конституції України. Відповідно до ст. 8 Основного Закону, в Україні визнається і діє принцип верховенства права [1, с. 5]. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інша нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії.

Статтею 3 Конституції України визначено основний обов'язок держави, який полягає в утвердженні і забезпеченні прав та свобод людини та громадянина. В Основному Законі держави закріплені майже всі базові принципи (засади) кримінального провадження (процесу), як фундаментальні основи (основні, вихідні положення), на яких будується процесуальна діяльність України і через які розкриваються природа і сутність кримінального процесу, визначається побудова всіх його стадій, особливості форм та інститутів, направленість на досягнення цілей і завдань, поставлених державою у сфері протидії кримінальним правопорушенням.

Варто погодитися з українськими вченими-процесуалістами М. М. Михеєнком, В. Т. Нором і В. П. Шибіко щодо потреби посилань на статті Конституції України при відтворенні вказаних принципів у КПК України з тим, щоб «підкреслити положення цих норм, їх найвищу юридичну силу, а не знижувати фактично їх рівень, «поховавши» серед численних інших норм» [4, с. 23]. Необхідно, щоб і суди у своїх рішеннях обов'язково посилались на відповідні статті Конституції України, як на правові норми прямої дії і тим виховували у громадян особливу повагу до Конституції України, як Основного Закону держави. Крім того, Конституція України також визначає державно-правові функції органів судової влади (ст. 124) та прокуратури (ст. 131-1), в тому числі – й у здійсненні кримінального провадження. Зокрема, пунктами 1, 2 ст. 131-1 Основного Закону держави на прокурора покладається функції:

1. Підтримання публічного обвинувачення в суді;
2. Організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань

під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку.

Також, Конституція України визначає компетенцію Верховної Ради України з прийняття Законів України (п. 3 ст. 85), правила включення до правової системи України загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права тощо. Всі ці та інші положення Конституції України мають вирішальне значення для формування кримінального процесуального законодавства. Усі Закони України, в тому числі й кримінальні процесуальні, що приймаються Верховною Радою України, не повинні суперечити Основному Закону держави (ч. 2 ст. 8 Конституції України) [1, с. 5].

Органи досудового розслідування, прокуратури і суду, а також інші суб'єкти процесуальної діяльності, зобов'язані дотримуватися Конституції України. При розслідуванні і судовому розгляді матеріалів кримінального провадження, органи кримінальної юстиції зобов'язані оцінювати зміст кримінальних і процесуальних норм, що підлягають застосуванню, з погляду відповідності їх Основному Закону держави. Якщо якась норма не відповідає Конституції України, то замість неї необхідно застосовувати норму Конституції України як акт прямої дії. Це можуть бути такі випадки: при конкуренції норм КПК України і Законів України, прийнятих після його прийняття; при невідповідності кримінальних процесуальних норм положенням Конституції України; при прогалинах у кримінальному процесуальному законодавстві тощо [5, с. 39].

Норми кримінального процесуального права містяться і в статусних законах про організацію та діяльність владних суб'єктів кримінального провадження. Так, статтею 2 Закону України від 14 жовтня 2014 р. «Про прокуратуру» на цей державний орган покладено такі функції: підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших

заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [3].

Разом з тим, Законом України від 02 червня 2016 р. №1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» було змінено функціональну спрямованість діяльності прокуратури, а саме на: «підтримання публічного обвинувачення в суді»; «організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку», одночасно законодавець не вніс зміни у ст. ст. 3, 36, 338-341 КПК України [2, с. 5-6, 24-27, 220-223], а також у ст. 2 Закону України «Про прокуратуру», де йде мова про зовсім іншу термінологію функцій прокурора.

Така конституційна термінологія ставить перед законодавцем завдання провести у відповідність термінологію кримінального процесу. Це пов'язано з тим, що КПК України оперує поняттям «державне обвинувачення», «приватне обвинувачення», причому прокурор підтримує і те, і інше. Автоматичне перенесення конституційної термінології до КПК України та до Закону України «Про прокуратуру», заміна ним терміна «державне обвинувачення» на «публічне» може призвести до того, що підтримання приватного обвинувачення закінчиться у правовому вакуумі, а прокурор буде позбавлений такої можливості, адже приватне обвинувачення є окремим різновидом і не входить як елемент до обвинувачення публічного, а тому ця проблема може бути вирішена шляхом введення у Главу 36 КПК України інституту професійного недержавного публічного обвинувачення.

Висновки. Публічне обвинувачення при закріпленні його у тексті КПК України дозволить ввести інші різновиди обвинувачення, спрямовані на забезпечення як публічних так і приватних інтересів.

Література:

1. Конституція України: чинне законодавство: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2016. – 80 с.

2. Кримінально-процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 груд. 2016 р. : (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 372 с. – (Кодекси України).

3. Закон України від 14 жовтня 2014 р. «Про прокуратуру» // Офіційний вісник України. – 2014. - № 87. – Ст. 2471.

4. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України: Підручник / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. – К.: Либідь, 1999. – 533 с.

5. Яновська О. Г. Концептуальні засади функціонування і розвитку змагального кримінального судочинства: монографія / О. Г. Яновська. – К. : Прецедент, 2011. – 303 с.